

mutta sopii myös johdatukseksi teoksen teemoihin: luokan sukupuolittuneisiin, ruumiiseen kirjautuviin, historiallista painolastia kantaviin mutta silti muuttuviin representaatioihin, joiden seuraukset eletään arjessa. Työväenluokkaisesta taustasta tuleva Skeggs – nykyisestä asemastaan huolimatta – kantaa olemuksessaan merkkejä, jotka yhdistävät hänet työväenluokkaan ja mahdollistavat hänen tulkitsemisensa alempiarvoiseksi.

Keskiluokkaisen minuuden jäljillä

Beverley Skeggs: *Elävä luokka* (alkup. *Class, Self, Culture*, suom. Lauri Lahikainen & Mikko Jakonen). Tampere: Vastapaino, 2014, 392 s. ISBN 978-951-768-306-7.

Kansan Uutiset haastatteli Goldsmithsin yliopiston professoria Beverley Skeggsiä tämän Suomen vierailun aikana vuonna 2012. Skeggs kertoi: ”Jokin aika sitten olin menossa pitämään puhetta parlamentin ylähuoneessa. Avasin oven ja eräs miespuolinen Lord of Parliament katsahti minuun ja totesi ovenraosta ’vihdoinkin, palvelija toi teen!’” (KU 13.11.2012.) Tapaus väärintunnistetusta professorista koskee tässä arvioitavan teoksen kirjoittajaa,

Skeggsiä voi hyvällä syyllä pitää keskeisenä nimenä brittiläisessä ”uudessa luokkatutkimuksessa”, jossa on kiinnitetty huomiota yhteiskuntaluokkaan elettyinä ja koettuna kategoriana sekä korostettu kulttuurin merkitystä taloudellisten erojen rinnalla. Hänen teoksensa *Class, Self, Culture* (Routledge 2004) on tiiviin teoreettinen esitys siitä, mistä hänen mielestään luokassa on kysymys, ja teos on saanut suomennoksensa *Elävä luokka* viime vuonna. Suomentaminen on ollut monivuotinen urakka, jota teoreettisuus, pitkät virkkeet ja vaikeasti kielestä toiseen kääntyvät käsitteet eivät ole helpottaneet. Lauri Lahikaisen ja Mikko Jakosen suomennos on tehty pieteetillä ja sekä Skeggsiä itseään että lukuisia suomalaisia luokkatutkijoita konsultoiden. Lopputulos on palkitsevaa – joskin edelleen haastavaa – luettavaa.

Suomennokseen sisältyy ennen julkaisemattomana materiaalina Skeggsin kirjoittama uusi esipuhe sekä Anu-Hanna Anttilan ”jälkisanat teokseen, joka kannatti suomentaa viimeistään nyt”.

Teoksen suomenkielinen nimi *Elävä luokka*, sen englanninkielinen nimi *Class, Self, Culture* sekä Skeggsin esipuheessa esittämä toteamus, että teoksen otsikoksi olisi oikeastaan pitänyt tulla ”keskiluokkaisen minuuden tekeminen” valottavat kaikki omalta suunnaltaan sitä, mistä kirjassa on kysymys: luokan, itsen ja minuuden sekä kulttuurin monimutkaisista keskinäisistä suhteista, jotka eivät pysähdy paikoilleen kategorisoitaviksi, mutta jotka silti määrittelevät sitä, kuka voi esittää itsensä kunniallisena keskiluokkaisena yksilönä ja kansalaisena. Luokan muodostuksen prosesseissa on Skeggsin mukaan kyse muun muassa siitä, kenellä on pääsy kulttuuriin resursseihin ja ”oikeaan” tietoon, kuka pystyy legitiimisti esittämään itsensä valitsevana yksilönä sekä siitä, miten ihmisryhmiä esitetään kiinnittämällä heihin erilaisia ominaisuuksia. Näissä prosesseissa toisista tulee paikalleen kiinnitettyjä tietämisen kohteita, toisille avautuu mahdollisuus refleksiivisiin minäprojekteihin. Skeggsin aiemmista ja myöhem-

mistä teoksista poiketen *Elävä luokka* ei perustu empiiriseen aineistoon vaan keskittyy antamaan teoreettisesti viritetyä kokonaisuutensa aiheestaan. Teoksen taustakirjallisuus onkin mittava. Pierre Bourdieu on Skeggsin tärkeimpiä teoreettisia selkänöjiä. Vaikka Bourdieu saa paikoitellen myös kritiikkiä osakseen, bourdieulainen luokan prosessuaalisuus, kulttuurin ja tiedon keskeisyys luokan muodostumisessa, erottautuminen sekä taloudellisen, kulttuurisen, sosiaalisen ja symbolisen pääoman analyttinen erottelu ovat keskeinen osa Skeggsin luokkakäsitystä. Marx, Foucault, Deleuze ja Strathern ovat myös tärkeitä Skeggsille. Lisäksi teoksessa viitataan taajaan muihin ”uuden luokkatutkimuksen” nimiin sekä liutaan feministisen ja postkoloniaalisenkin tutkimusperinteen edustajia.

Skeggsin hahmottelemassa *prosessuaalisessa luokassa* tärkeää on, että se rakentuu suhteessa muihin sosiaalisiin eroihin. Näistä Skeggs käsittelee erityisesti sukupuolta, ”rotua” ja seksuaalisuutta. Näin hän tulee lähelle myös joitakin niistä teoreetikoista, jotka käyvät keskustelua intersektionaalisuuden käsitteen alla – joskaan ei missään vaiheessa viittaa sen paremmin intersektionaalisuuden käsitteeseen kuin siihen sitoutuneisiin tutkijoihin.

Hiljattain olemme kaikki lu-

keneet ja kuulleet paljon liikkuvuudesta, segregatiosta, yrittäjähenkisyydestä ja yhteiskuntatalkoista. Tämän tyyppisillä termeillä kuvataan nyky-yhteiskunnan tilaa ja ideaaleja lausumatta kuitenkaan ääneen taustalla vaikuttavia valtasuhteita ja resurssien eriarvoista jakaantumista. Tässä keskusteluympäristössä Skeggsin yli kymmenen vuotta vanha kirja tuntuu virkistävältä tuulahdukselta sen tarttuessa luokkaan ja käsitellessä sitä syvästi moraalisenä kysymyksenä, jossa määrittellään yksilöiden ja ryhmien *arvoa* yhteiskunnassa.

Skeggs kritisoi varsin voimakkaasti varsinkin 1990- ja 2000-luvuilla yhteiskuntatieteiden sisällä voimissaan olleita individualisaation ja refleksiivisyyden teorioita, jotka – nykyisen suomalaisen poliittisen retoriikan tavoin – peittävät näkyvistä sen, että yksilöllinen valinta, jopa yksilöys tai minuus itse, eivät ole yhtä lailla mahdollisia kaikille, vaan koskevat lähinnä keskiluokkaa. Siten painaessaan luokkaan liittyvät valtasuhteet piiloon nämä teoriat vahvistavat luokkahierarkiaa esittämällä keskiluokkaisen elämäntavan ainoana mahdollisena. Vaikka Anthony Giddensin ja Ulrich Beckin kaltaiset teoreetikot ovat Skeggsin kriittisen katseen keskiössä, itsekin etnografiaa tehnyt Skeggs kritisoi myös sellaista etnogra-

fista tutkimusta, jossa refleksiivisyys ymmärretään banaalilla tavalla tutkijan minuudesta ja kokemuksesta kertomiseksi. Tällöin tutkija voi käyttää omia keskiluokkaisia resurssejaan ja legitimoida oman asemansa "toisten" tarinoiden kertojana ja tulkitsijana – pahimmillaan ohittaen näiden "toisten" artikulaatiot ja vieden niiltä oikeutuksen. Kysymys tutkimuksen refleksiivisyydestä ja tutkijan vastuusta kiertyy siis Gayatri Chakravorty Spivakin (1988, "Can the Subaltern Speak?", teoksessa *Marxism and the Interpretation of Culture*, toim. Cary Nelson & Lawrence Grossberg, University of Illinois) kysymyksen "voiko alistettu puhua?" ympärille. Skeggs toteaa kuitenkin, että vastauksena ei voi olla alistettujen ryhmien tutkimuksen lopettaminen: "On tarkasteltava tutkimuksen tekemisen tapaa sen sijaan, että paetaan kokonaan vastuusta" (s. 243). Näiltä osin *Elävä luokka* tarjoaa peiliin katsomisen ja pohdinnan paikkoja myös itsensä kriittisiksi asemoiville tutkijoille.

Refleksiivisen individualisaation teorioihin kuuluu ajatus yksilöstä, joka kokeilee, performoi ja estetisoi. Toisinaan kuulee väitettävän, että kulttuuriin perustuvat luokkaerot väljenevät sitä mukaa, kun "kulttuurinen kaikkiruokaisuus" lisääntyy ja esimerkiksi monen populää-

rikulttuurisen tuotteen käyttö halkoo kaikkia yhteiskuntaluokkia. Tällä lukukerralla itselleni jäi *Elävästä luokasta* erityisen hyvin mieleen kahden viimeisen luvun analyysi, jossa käsitellään keskiluokan edustajille mahdollista alempien luokkien tilojen ja kulttuurituotteiden haltuunottoa ja "ryöstöviljelyä". Skeggsin mukaan "nykyaikainen muoto possessiivisesta individualismista on keskiluokainen vaihtoarvoa kasaava minä" (s. 252). Keskiluokalla on sekä tietoa muista kulttuureista että mahdollisuus esitellä niitä ikään kuin ne olisivat sen omia. Niinpä se etsii autenttisuutta työväenluokan tai rodullistettujen vähemmistöjen joukosta ja kiinnittää itseensä sopivia osia niiden kulttuurista oman yksilöllisyytensä osoittamiseksi. Skeggs esittää esimerkkinä pitkän perinteen mustan työväenkulttuurin attribuuttien, kuten musiikin ja muodin, uudelleen muotoilusta ja valkoisille, keskiluokkaisille markkinoille tuomisesta. Vastaavanlainen menettely ei toimi toiseen suuntaan: keskiluokkaista jäljittelevä työväenluokkainen paljastuu herkästi, ja musta ruumis pysyy semioottisesti yhtä aikaa "cooliksi" ja vaaralliseksi merkittynä.

Kaipuu työväenluokkaiseen autenttisuuteen – ja sen tuoteistaminen – näkyy myös nykypäivän Suomessa: keväällä

ja kesällä 2015 saimme lukea naistenlehdistä ja viihdejulkaisuista, että "hipstereiden" tilalle trendien aallonharjalle on noussemassa "nu lad", johon liitetyjä keskeisiä kulttuurituotteita ovat verkkarit ja keskiolut (HS NYT 7.5.2015). "Nu ladinkin" oletettu autenttisuus on kuitenkin pakosti rajattua, sillä kuten Skeggs toteaa, keskiluokkaisenkin halu olla "tavallinen" tai "työväenluokkainen" paljastuu aina, sillä se ei synny samasta kokemusmaailmasta kuin työväenluokkaisuus, ja keskiluokkainen yksilö pystyy aina myös valitsemaan toisin. Tällä kohden Skeggs lainaa Pulp-yhtyettä ("Common People", 1995):

*You'll never live like common people / You'll never do what common people do / You'll never fail like common people
You'll never watch your life slide out of view / And dance and drink and screw / Because there's nothing else to do.*

Yksi kritiikin aihe on siinä, miten "keskiluokan tekeminen" määrittynyt teoksessa niin vahvasti suhteessa nimenomaan työväenluokkaan. Keskiluokkaisuuteen liittyviä epävarmuuksia käsitellään niin ikään lähinnä implisiittisesti. Keskityminen juuri työväenluokan ja keskiluokan rajapintaan on toisaalta luonteva jatkumo Skeggsin aiemmille töille ja perusteltua myös yhteiskunnallisten

valtasuhteiden ja moraalisen arvottamisen yhteenkietoutumisen näkökulmasta.

Kaiken kaikkiaan *Elävä luokka* on siis edelleen monin tavoin ajankohtainen niin yhteiskuntapoliittisten ja populäärikulttuuristen virtausten kuin sosiologisen tutkimuksen ymmärtämisessä. Vaikka uskon sen hyödyttävän yhteiskuntatieteilijöitä monenlaisilla kentillä, kaikkein eniten toivoisin siihen tarttuvan niiden, joiden mielestä luokka analyttisenä käsitteenä on menettänyt merkityksensä, eikä sen avulla voida ymmärtää nykypäivän yhteiskuntaa.

Marja Peltola